

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет менеджменту
Кафедра публічного управління та адміністрування та міжнародної
економіки**

**КОНТРОЛЬ ТА ОБЛІК У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ**

Методичні рекомендації для практичних занять і самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Публічне управління та адміністрування» спеціальності D4 Публічне управління та адміністрування денної та заочної форми здобуття вищої освіти.

Миколаїв
2026

УДК 657.6:35.08
К64

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 21.05.2026, протокол № 9.

Укладачі:

- Ю.А. Кормишкін директор компаній «ПАЕК-Агро», «ПАЕК-Південь», д-р екон. наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
- О.А. Лівандовська асистент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Рецензенти:

- А.Д. Чикуркова – д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування ЗВО «Подільський державний університет», м. Кам'янець-Подільський;
- Н.В. Потриваєва – д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2026

© Кормишкін Ю., Лівандовська О., 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ КОНТРОЛЮ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	
Тема 1. Методологічні основи організації контролю у сфері публічного управління та адміністрування	
Тема 2. Основні принципи контролю у сфері публічного управління та адміністрування	
Тема 3. Міжнародні стандарти системи контролю та зарубіжний досвід	
Тема 4. Організаційні основи здійснення контролю в органах публічної влади України	
Тема 5. Контрольна діяльність органів місцевого самоврядування	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОБЛІК, ЗВІТНІСТЬ ТА АУДИТ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	
Тема 6. Сутність та роль обліку в системі публічного управління	
Тема 7. Принципи та методи ведення обліку в органах публічного управління	
Тема 8. Види обліку в публічному управлінні: фінансовий, управлінський, бюджетний	
Тема 9. Звітність у публічному управлінні: види, структура, вимоги	
Тема 10. Внутрішній контроль та аудит у сфері публічного управління	
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	60

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації призначені для організації практичних занять і самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» при вивченні дисципліни «Контроль та облік у системі публічного управління».

Мета методичних рекомендацій – надати здобувачам вищої освіти чіткі орієнтири для підготовки до практичних занять, виконання самостійної роботи та засвоєння навчального матеріалу відповідно до вимог робочої програми дисципліни.

Навчальна дисципліна «Контроль та облік у системі публічного управління» вивчається на третьому курсі у 6 семестрі, має обсяг 90 годин (3,0 кредити ЄКТС) і складається з двох змістових модулів:

- Змістовий модуль 1 «Теоретико-методологічні та організаційні основи контролю в публічному управлінні» (теми 1–5);
- Змістовий модуль 2 «Облік, звітність та аудит у публічному управлінні» (теми 6–10).

Розподіл навчального часу: лекції – 40 год., практичні заняття – 40 год., самостійна робота – 10 год. Форма підсумкового контролю – іспит.

Методичні рекомендації містять: плани практичних занять із завданнями; теоретичні матеріали для підготовки; практичні вправи та кейс-завдання; тестові завдання для самоперевірки; завдання для самостійної роботи; перелік рекомендованої літератури.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ КОНТРОЛЮ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

ТЕМА 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Мета: засвоїти сутність контролю як функції публічного управління, вивчити класифікацію видів контролю та сформулювати уявлення про основні характеристики контрольної діяльності.

Теоретичний матеріал для підготовки.

Контроль є невід'ємною функцією публічного управління та виступає основним механізмом зворотного зв'язку, який забезпечує реагування на відхилення від запланованого курсу розвитку держави. Американський вчений М. Мескон визначає контроль як процес забезпечення досягнення організаційних цілей.

Основна мета контрольної функції – недопущення відхилень у діяльності управлінських суб'єктів від заданої програми та стабілізація системи за допомогою існуючих регуляторів. Контроль виконує дві ключові функції – інформаційну і коригуючу.

За критерієм часу здійснення розрізняють три основних типи контролю:

- попередній (превентивний) – реалізується до початку виконання завдань; запобігає можливим порушенням;
- поточний (оперативний) – проводиться у процесі реалізації рішень; виявляє відхилення та здійснює коригування;
- підсумковий (наступний) – здійснюється після завершення процесу; оцінює досягнуті результати.

Контрольна діяльність включає три основні стадії: підготовчу (вибір об'єкта, методів, планування), аналітичну (збір та аналіз інформації) та підсумкову (прийняття рішень і моніторинг).

Питання для обговорення на практичному занятті.

1. Що таке контроль у публічному управлінні? Охарактеризуйте його місце серед функцій управління.
2. Яка основна мета контрольної функції та які завдання вона виконує?
3. Охарактеризуйте інформаційну та коригуючу функції контролю.
4. Поясніть різницю між попереднім, поточним і підсумковим контролем. Наведіть приклади кожного виду.
5. За якими критеріями класифікується контроль у публічному управлінні? Наведіть приклади відомчого, міжвідомчого та надвідомчого контролю.
6. Які органи здійснюють контроль у публічному управлінні в Україні?

Практичні завдання.

Завдання 1. Аналіз класифікації контролю. На основі вивченого матеріалу заповніть таблицю: для кожного виду контролю вкажіть ознаку класифікації, визначення та приклад у сфері публічного управління.

Вид контролю	Ознака класифікації	Визначення	Приклад (ПУ)
Попередній	За часом		
Поточний	За часом		
Підсумковий	За часом		
Відомчий	За сферою		
Міжвідомчий	За сферою		
Фінансовий	За змістом		

Завдання 2. Ситуаційна задача «Виявлення порушень». Під час перевірки діяльності районного управління соціального захисту населення виявлено: кошти, виділені на придбання офісного обладнання, були використані частково для ремонту службових приміщень. Документи складені заднім числом, підписи частини посадових осіб – відсутні.

Дайте відповіді на запитання:

- Який вид контролю застосовується в описаній ситуації?
- Які порушення виявлено?
- Які форми реагування слід застосувати?
- Яким органам слід передати результати перевірки?

Завдання для самостійної роботи.

Опрацюйте Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>) та підготуйте письмову відповідь (1–2 сторінки) на питання:

- Визначте основні завдання державного фінансового контролю.
- Які органи здійснюють державний фінансовий контроль?
- Які форми державного фінансового контролю передбачені законом?

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Мета: вивчити основні принципи організації контролю в публічному управлінні та оволодіти методом управління за цілями (MBO – Management By Objectives).

Теоретичний матеріал для підготовки.

Ефективне здійснення контролю базується на дотриманні основних принципів. Серед них виділяють:

- принцип публічності – відкритість і прозорість контрольних процесів;
- принцип орієнтації на майбутнє – випереджальне реагування на можливі відхилення;
- принцип ефективності – оптимальне використання ресурсів при здійсненні контролю;

- принцип наявності стандартів – встановлення чітких нормативів діяльності;
- принцип зворотного зв'язку – постійний аналіз результатів управлінських рішень;
- принцип законності – дотримання встановлених правових норм;
- принцип комплексності – охоплення всіх сфер діяльності.

Метод управління за цілями (МВО, авторства Пітера Друкера) – підхід, що забезпечує тісну інтеграцію контролю з плануванням. Процес МВО включає чотири етапи: формулювання цілей, розроблення планів, відстеження результатів та коригування відхилень.

Питання для обговорення.

1. Охарактеризуйте принцип публічності в контролі. Як він реалізується в органах місцевого самоврядування?
2. Що означає принцип ефективності контролю? Як запобігти перетворенню контролю на самоціль?
3. Поясніть сутність принципу зворотного зв'язку. Чим відрізняється об'єктний зворотний зв'язок від суб'єктного?
4. Що таке метод МВО? Які переваги та недоліки він має для публічного управління?
5. Що таке «пастка діяльності» у контексті МВО? Як її уникнути?

Практичні завдання.

Завдання 1. Аналіз принципів контролю. Оберіть будь-який орган публічного управління (наприклад, орган місцевого самоврядування у Миколаївській області). Проаналізуйте, як у його діяльності реалізується кожен із 5 ключових принципів контролю: публічності, ефективності, законності, зворотного зв'язку, комплексності. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Завдання 2. Кейс: Впровадження МВО в міській раді. Міська рада планує впровадити метод управління за цілями для підвищення ефективності роботи комунальних підприємств. Розробіть схему застосування МВО для одного з підрозділів міської ради (за вибором), визначивши: 3–4 стратегічні цілі, конкретні показники їх досягнення, часові рамки та механізми контролю.

Завдання для самостійної роботи.

На основі матеріалу теми підготуйте порівняльну таблицю «Переваги та недоліки методу управління за цілями (МВО)» та сформулюйте рекомендації щодо умов ефективного застосування МВО в органах публічного управління України. Форма контролю: усне опитування.

ТЕМА 3. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ

Мета:

Теоретичний матеріал для підготовки.

Міжнародна організація вищих органів аудиту (МОВАУ) у 1992 році розробила Директиву стандартів внутрішнього контролю, яка запропонувала типову модель контролю для публічного управління. Директива виокремлює 5

основних стандартів (обґрунтована впевненість, підтримуюче ставлення, чесність і компетентність, завдання контролю, перевірочний контроль) та 6 детальних (документування, реєстрація, дозвіл операцій, розподіл обов'язків, нагляд, доступ до ресурсів).

COSO-модель (Committee of Sponsoring Organizations) – одна з найпоширеніших моделей внутрішнього контролю у світі, яка включає: контрольне середовище, оцінку ризиків, контрольні заходи, інформацію та комунікацію, моніторинг.

Зарубіжний досвід: у США контроль здійснює Головне контрольне управління Конгресу; у Великій Британії – Національна ревізійна рада; у Франції – Рахункова палата; у Польщі – Верховна Палата Контролю; у Норвегії – Державна ревізійна комісія.

Питання для обговорення.

1. Яке значення мала Директива МОВАУ 1992 року для розвитку систем внутрішнього контролю?
2. Охарактеризуйте 5 основних стандартів Директиви МОВАУ.
3. Що таке COSO-модель? Які її компоненти?
4. Порівняйте системи державного контролю США, Великої Британії та Франції: яким органом здійснюється контроль, яка його структура?
5. Які елементи зарубіжного досвіду контролю доцільно запозичити Україні?

Практичні завдання.

Завдання 1. Порівняльний аналіз систем контролю

Складіть порівняльну таблицю систем зовнішнього державного контролю в 4 країнах: США, Великій Британії, Польщі та Україні. Використайте такі критерії порівняння: назва контрольного органу, підпорядкованість, обсяг повноважень, основні функції.

Завдання 2. Аналіз COSO-моделі

Опишіть, як кожен із 5 компонентів COSO-моделі міг би бути реалізований у діяльності обласної державної адміністрації. Наведіть конкретні приклади заходів для кожного компонента.

Завдання 3. Підготовка презентації

Підготуйте презентацію (8–10 слайдів) на тему: «Досвід однієї з країн ЄС у сфері публічного аудиту та можливості його застосування в Україні» (країна – за вибором студента).

Завдання для самостійної роботи.

Опрацюйте інформацію про Рахункову палату України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-14>) та підготуйте стислий порівняльний аналіз: які функції Рахункової палати України співпадають із функціями Верховної Палати Контролю Польщі, а які відрізняються? Форма контролю: усне опитування.

ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Мета:**Теоретичний матеріал для підготовки.**

Контроль у виконавчій владі – це систематична діяльність державних органів, спрямована на забезпечення відповідності фактичних результатів роботи встановленим завданням та планам. Відповідно до Конституції, Кабінет Міністрів є найвищим органом виконавчої влади та здійснює керівництво і контроль діяльності міністерств.

Основні види контролю в системі виконавчої влади: фінансовий (банківський, податковий, бюджетний), контроль за виконанням управлінських рішень, контроль за дотриманням виконавчої дисципліни, екологічний, митний, статистичний, антимонопольний.

Фінансовий контроль – діяльність державних і недержавних інституцій, спрямована на забезпечення законності, ефективності та доцільності у процесі мобілізації, розподілу й використання централізованих і децентралізованих коштів.

Питання для обговорення.

1. Яку роль відіграє Кабінет Міністрів України у системі контролю виконавчої влади?
2. Охарактеризуйте загальний, функціональний, відомчий та спеціальний контроль у виконавчій владі.
3. Що таке фінансовий контроль? Яка його нормативна база?
4. Які наслідки мало ослаблення контролю в Україні під час переходу до ринкової економіки?
5. Визначте основні напрями реформування системи контролю в публічному управлінні України.

Практичні завдання.***Завдання 1. Схема системи фінансового контролю***

Побудуйте схему системи державного фінансового контролю в Україні: зазначте основні суб'єкти контролю, об'єкти контролю та форми його здійснення. Використайте Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні».

Завдання 2. Кейс: Проблеми фінансового контролю

Під час аудиту встановлено, що обласне управління охорони здоров'я не провело конкурентних торгів при закупівлі медичних виробів на суму 4,5 млн грн. Замість цього укладено прямий договір з єдиним постачальником за цінами, що перевищують ринкові на 25%. Визначте: 1) які норми законодавства порушено; 2) який орган контролю повинен відреагувати; 3) які заходи впливу можуть бути застосовані; 4) як запобігти подібним порушенням.

Завдання для самостійної роботи.

Ознайомтеся зі структурою та функціями Державної аудиторської служби України (офіційний сайт). Підготуйте перелік із 5–7 основних напрямів діяльності Держаудитслужби та проаналізуйте, чи відповідають вони вимогам сучасної системи публічного контролю. Форма контролю: контрольна робота.

ТЕМА 5. КОНТРОЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Мета:

Теоретичний матеріал для підготовки.

Органи місцевого самоврядування здійснюють контроль у межах конституційних повноважень. Районні та обласні ради: заслуховують звіти голів місцевих держадміністрацій; можуть ухвалити рішення про недовіру голові адміністрації (за підтримки 2/3 депутатів); звертаються до суду з вимогою визнати незаконними акти виконавчої влади.

Контроль у сфері стратегічного планування здійснюється відповідно до Закону України від 9 липня 2022 року № 2389-ІХ, яким запроваджено єдину систему документів державної регіональної політики. Громади зобов'язані розробляти стратегії розвитку, які узгоджуються з державною стратегією регіонального розвитку.

Питання для обговорення.

1. Які контрольні повноваження мають обласні та районні ради щодо місцевих держадміністрацій?
2. За яких умов рада може висловити недовіру голові місцевої держадміністрації? Які наслідки це має?
3. Яку роль відіграє контроль у процесі стратегічного планування розвитку громад?
4. Що таке підхід «Build Back Better»? Як він пов'язаний із контролем у громадах?
5. Як органи місцевого самоврядування взаємодіють з Антимонопольним комітетом та правоохоронними органами?

Практичні завдання.

Завдання 1. Аналіз реальної стратегії громади

Знайдіть у відкритих джерелах стратегію розвитку будь-якої територіальної громади Миколаївської області. Проаналізуйте: чи міститься в ній система моніторингу та контролю виконання? Чи є показники результативності? Запропонуйте 3–5 заходів для покращення механізму контролю в даній стратегії.

Завдання 2. Рольова гра «Сесія ради»

Оберіть ролі: голова ради, депутати, голова місцевої держадміністрації, представники громади. Розіграйте ситуацію заслуховування звіту голови адміністрації про виконання бюджету та місцевих програм. Підготуйте 3 питання від депутатів та відповіді на них.

Завдання для самостійної роботи.

Підготуйте есе (1,5–2 сторінки) на тему: «Роль громадського контролю у забезпеченні підзвітності органів місцевого самоврядування». Проілюструйте конкретними прикладами з практики українських громад. Форма контролю: усне опитування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ОБЛІК, ЗВІТНІСТЬ ТА АУДИТ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

ТЕМА 6. СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ОБЛІКУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Мета:

Теоретичний матеріал для підготовки.

Бухгалтерський облік у бюджетних установах – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про виконання бюджету й кошторисів доходів і витрат. Нормативну основу складають Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Бюджетний кодекс України.

Бюджетні установи поділяються на три групи: установи, що виконують законодавчі й управлінські функції (парламент, виконавча влада, суди тощо); установи соціально-культурного комплексу (школи, лікарні, заклади культури); соціальні фонди та служби.

Основні суб'єкти бухгалтерського обліку: керівник установи (відповідальність за цільове використання коштів), головний бухгалтер (організація обліку), працівники бухгалтерії (виконання облікових операцій), централізовані бухгалтерії.

Завдання бухгалтерського обліку: формування достовірної інформації, забезпечення нею користувачів, контроль за фінансовою дисципліною, контроль за виконанням кошторису.

Питання для обговорення.

1. Що таке бюджетна установа? Які особливості фінансово-господарської діяльності їй притаманні?
2. Охарактеризуйте три групи бюджетних установ. Наведіть приклади кожної.
3. Які особи є суб'єктами бухгалтерського обліку в бюджетній установі? Яка їхня відповідальність?
4. Визначте основні завдання бухгалтерського обліку в бюджетних установах.
5. Яке місце займає бухгалтерський облік у системі управління установою?

Практичні завдання.

Завдання 1. Класифікація об'єктів обліку

Із наведеного переліку розподіліть об'єкти бухгалтерського обліку за групами (грошові кошти; доходи і витрати; необоротні активи; запаси; зобов'язання):

- кошти на рахунку в Державному казначействі
- видатки на заробітну плату
- будівля адміністрації
- канцелярське приладдя
- дебіторська заборгованість за підзвітними особами

- кошти в касі
- субвенція з державного бюджету
- комп'ютерна техніка

Завдання 2. Кейс: Порушення облікової дисципліни

Головний бухгалтер комунальної установи не проводив інвентаризацію майна протягом трьох років, а первинні документи за деякими операціями оформлені з порушеннями. Визначте: які завдання бухгалтерського обліку не виконані; яку відповідальність несуть посадові особи; які заходи необхідно вжити для виправлення ситуації.

Завдання для самостійної роботи.

Ознайомтеся зі статтями 7–8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та підготуйте перелік основних принципів бухгалтерського обліку з коротким поясненням кожного (2–3 речення). Форма контролю: усне опитування.

ТЕМА 7. ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Мета:

Теоретичний матеріал для підготовки.

Основні принципи бухгалтерського обліку в бюджетних установах включають: повноту (відображення всіх операцій), обачність (обережна оцінка активів і зобов'язань), пріоритет змісту над формою (операції відображаються відповідно до їх економічної суті), послідовність (сталість облікової політики), нарахування (операції відображаються в момент їх виникнення).

Методи бухгалтерського обліку: документування (первинне фіксування операцій), подвійний запис (кожна операція відображається двічі – за дебетом одного рахунку і за кредитом іншого), оцінювання, калькулювання, інвентаризація, узагальнення в балансі та звітності.

Подвійний запис – ключовий метод бухгалтерського обліку. Наприклад: отримання асигнувань: Дт «Рахунки в банку» – Кт «Доходи загального фонду».

Питання для обговорення.

1. Охарактеризуйте принцип повноти в бухгалтерському обліку. Які наслідки його порушення?
2. Що означає принцип пріоритету змісту над формою? Наведіть приклад.
3. Поясніть сутність методу подвійного запису. Чому він є основоположним у бухгалтерському обліку?
4. Яке значення має метод документування? Які вимоги до первинних документів бюджетних установ?
5. Що таке узагальнення облікових даних? У яких формах воно здійснюється?

Практичні завдання.

Завдання 1. Подвійний запис господарських операцій

Відобразіть наведені господарські операції бюджетної установи методом подвійного запису (вкажіть дебет і кредит рахунків):

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
1	Отримано асигнування з місцевого бюджету на поточні видатки – 150 000 грн.		
2	Нараховано заробітну плату працівникам – 80 000 грн.		
3	Виплачено заробітну плату з рахунку в казначействі.		
4	Придбано офісні меблі на суму 12 000 грн.		
5	Списано використані матеріали (папір, картриджі) – 2 500 грн.		

Завдання 2. Аналіз принципів обліку

Ознайомтеся з описом ситуацій та визначте, який принцип бухгалтерського обліку порушено в кожному випадку:

- Установа не відобразила в обліку отриману субвенцію до моменту фактичного надходження коштів.
- Бухгалтер відніс витрати на капітальний ремонт будівлі до поточних витрат, аби не збільшувати вартість основних засобів.
- Щороку обліковий відділ змінює метод нарахування амортизації без обґрунтування.

Завдання для самостійної роботи.

Складіть схему «Методи бухгалтерського обліку та їх взаємозв'язок», де покажіть, як кожен із методів (документування, рахунки і подвійний запис, оцінювання, калькулювання, інвентаризація, баланс і звітність) пов'язаний з іншими. Форма контролю: усне опитування.

ТЕМА 8. ВИДИ ОБЛІКУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: ФІНАНСОВИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ, БЮДЖЕТНИЙ

Мета:

Теоретичний матеріал для підготовки.

Фінансовий облік – систематизоване відображення господарської діяльності установи в грошовому вимірнику для складання фінансової звітності. Інформація є публічною, спрямована на зовнішніх користувачів (Казначейство, Мінфін, аудитори, громадськість).

Управлінський облік – внутрішня аналітична система для підтримки прийняття управлінських рішень. Охоплює планування, прогнозування, аналіз витрат, оцінку ефективності діяльності. Інформація призначена для внутрішнього використання.

Бюджетний облік – специфічний вид обліку, що відображає виконання бюджету і кошторисів доходів і витрат. Здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу і плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі. Ключові поняття: асигнування, кошторис, КЕКВ (код економічної класифікації видатків).

Питання для обговорення.

1. Порівняйте фінансовий та управлінський облік за метою, користувачами та формою подання інформації.
2. Що таке бюджетний облік? Які його особливості порівняно з обліком у комерційних організаціях?
3. Що таке кошторис бюджетної установи? Яка його структура?
4. Поясніть поняття «касові видатки» та «фактичні видатки». У чому між ними різниця?
5. Яка роль бюджетної класифікації в організації обліку?

Практичні завдання.

Завдання 1. Порівняльна таблиця видів обліку

Заповніть таблицю порівняльних характеристик трьох видів обліку:

Критерій	Фінансовий облік	Управлінський облік	Бюджетний облік
Мета			
Користувачі			
Регулювання			
Форма подання			
Обов'язковість			

Завдання 2. Аналіз кошторису

Знайдіть у відкритих джерелах кошторис будь-якої бюджетної установи (школи, лікарні, управління тощо) та: 1) визначте основні статті видатків; 2) встановіть, за якими КЕКВ вони класифікуються; 3) проаналізуйте структуру видатків (яка стаття найбільша і чому).

Завдання для самостійної роботи.

Ознайомтеся з Бюджетним кодексом України (статті, що стосуються виконання кошторисів) та підготуйте відповідь на питання: «Як забезпечується контроль за виконанням кошторису бюджетної установи органами Державного казначейства?» Форма контролю: усне опитування.

ТЕМА 9. ЗВІТНІСТЬ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: ВИДИ, СТРУКТУРА, ВИМОГИ

Мета:

Теоретичний матеріал для підготовки.

Звітність бюджетних установ – це сукупність документів, що відображають фінансово-господарську діяльність установи за звітний період. Звітність є основою для управлінських рішень, забезпечення прозорості та підзвітності.

Основні види звітності: фінансова (баланс, звіт про виконання кошторису, звіт про рух активів), бюджетна (звіти про виконання бюджету, звіти розпорядників коштів), статистична (за формами Держстату), оперативна (внутрішня, для поточного управління).

Принципи формування звітності: повнота, достовірність, своєчасність, зрозумілість, порівнянність. Звітність подається до Державного казначейства,

Міністерства фінансів, органів Держаудитслужби та оприлюднюється для громадськості.

Питання для обговорення.

1. Визначте поняття звітності та її значення для управління бюджетними установами.
2. Порівняйте фінансову, бюджетну і статистичну звітність: мета, форми, строки подання.
3. Яку роль відіграє звітність у забезпеченні прозорості та підзвітності органів влади?
4. Яким органам і в які строки подається фінансова звітність бюджетних установ?
5. Що таке консолідована звітність? Хто її складає?

Практичні завдання.

Завдання 1. Аналіз реального звіту

Знайдіть на офіційному сайті будь-якого органу місцевого самоврядування або бюджетної установи опублікований звіт про виконання бюджету (кошторису). Визначте: структуру звіту; рівень виконання за основними статтями; відхилення від плану; дайте власну оцінку повноті розкриття інформації.

Завдання 2. Кейс: Неповнота звітності

Відділ освіти районної ради оприлюднив звіт про виконання кошторису, однак у ньому відсутня інформація про: видатки на службові відрядження, позабюджетні надходження від платних послуг, наявність дебіторської заборгованості. Визначте: які принципи звітності порушено; які наслідки можуть наступити; що необхідно додати до звіту.

Завдання для самостійної роботи.

Підготуйте письмовий аналіз (1–1,5 сторінки): оберіть будь-яку бюджетну установу та проаналізуйте, яку фінансову інформацію вона зобов'язана оприлюднити відповідно до законодавства України. Форма контролю: усне опитування.

ТЕМА 10. ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Мета:

Теоретичний матеріал для підготовки.

Внутрішній контроль – комплекс управлінських заходів, технологій та процедур, спрямованих на забезпечення ефективної діяльності, захист ресурсів від втрат і зловживань, дотримання законодавства та формування достовірних даних.

Аудит у публічному управлінні: внутрішній аудит (здійснюється підрозділами самої установи) та зовнішній аудит (здійснюється незалежними органами). Основні етапи аудиту: планування, збір аудиторських доказів, оцінка результатів, складання висновків та рекомендацій.

Держаудитслужба України – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державний фінансовий контроль через ревізії, перевірки, аудит та моніторинг. Рахункова палата України – конституційний орган зовнішнього фінансового контролю від імені Верховної Ради, здійснює аудит доходів і витрат державного бюджету.

Питання для обговорення.

1. Що таке внутрішній контроль у бюджетній установі? З яких елементів він складається?
2. Порівняйте внутрішній і зовнішній аудит за метою, суб'єктами та результатами.
3. Охарактеризуйте повноваження Держаудитслужби України. Які форми контролю вона застосовує?
4. Яку роль відіграє Рахункова палата в системі фінансового контролю держави?
5. Як взаємопов'язані контроль, облік та аудит у публічному управлінні?

Практичні завдання.

Завдання 1. Аналіз звіту Рахункової палати

Знайдіть на офіційному сайті Рахункової палати України (www.ac.gov.ua) один із нещодавніх звітів про результати аудиту. Підготуйте коротке резюме (1 сторінка): об'єкт аудиту, виявлені порушення, рекомендації Рахункової палати.

Завдання 2. Схема взаємозв'язку контролю, обліку і аудиту

Побудуйте схему, що відображає взаємозв'язок між: бухгалтерським обліком, внутрішнім контролем, внутрішнім аудитом та зовнішнім аудитом у бюджетній установі. Визначте: яка інформація передається між цими системами; хто є суб'єктом кожної; яка мета кожного елемента.

Завдання для самостійної роботи.

Підготуйте аналітичну записку (1,5–2 сторінки): «Ефективність системи внутрішнього аудиту в органах публічного управління України: сучасний стан та шляхи удосконалення». Форма контролю: контрольна робота.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття та сутність контролю в публічному управлінні.
2. Мета, завдання та функції контролю в органах державної влади.
3. Основні принципи організації контролю в публічному управлінні.
4. Види контролю у сфері публічного управління.
5. Форми здійснення контролю.
6. Класифікація видів перевірок.
7. Попередній, поточний і наступний контроль: суть і порівняння.
8. Особливості державного, громадського та відомчого контролю.
9. Внутрішній контроль: поняття, функції, структура.
10. Вимоги до ефективної системи внутрішнього контролю.
11. Особливості внутрішнього контролю в Україні.
12. Основні підходи до організації внутрішнього контролю.
13. Суть і значення аудиту в системі публічного управління.
14. Види аудиту: внутрішній та зовнішній.
15. Основні етапи аудиту.
16. Функції та повноваження Рахункової палати України.
17. Діяльність Державної аудиторської служби України.
18. Форми звітності: фінансова, бюджетна, статистична.
19. Вимоги до складання звітності у публічному управлінні.
20. Роль звітності у забезпеченні прозорості та підзвітності.
21. Поняття бухгалтерського обліку в публічному секторі.
22. Основні принципи бухгалтерського обліку.
23. Завдання бухгалтерського обліку в бюджетних установах.
24. Подвійний запис: суть, приклад застосування.
25. Суб'єкти та об'єкти бухгалтерського обліку.
26. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах.
27. Фінансовий облік: характеристика, функції.
28. Управлінський облік: суть і завдання.
29. Особливості бюджетного обліку.
30. Поняття облікової політики бюджетної установи.
31. Облік доходів у бюджетних установах.
32. Облік видатків у бюджетних установах.
33. Облік необоротних активів.
34. Облік запасів.
35. Облік грошових коштів.
36. Облік заробітної плати в бюджетних установах.
37. Організація фінансового контролю у сфері публічного управління.
38. Внутрішній фінансовий контроль як управлінська функція.
39. Взаємозв'язок контролю, обліку, аудиту і звітності.
40. Сучасні тенденції розвитку системи контролю та обліку в публічному управлінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова А. О., Ткачук Л. М., Нікіфорова Л. О. та ін. Публічне управління та адміністрування. Вінниця : ВНТУ, 2019. 181 с.
2. Арабчук Я. І. Контролінг у публічному управлінні : навч. посіб. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2021. 47 с.
3. Бакуменко В. Д., Шабінський О. В. Контроль у публічному управлінні та адмініструванні : конспект лекцій. Харків : Смугаста типографія, 2018. 92 с.
4. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
5. Верховна Рада України : офіційний сайт. URL: <https://rada.gov.ua>
6. Гавкалова Н. Л., Власенко Т. А., Гордієнко Л. Ю. Вступ до публічного адміністрування. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 382 с.
7. Державний фінансовий контроль у публічному управлінні / за ред. В. М. Русіна, Б. С. Шулюка. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 214 с.
8. Долженков О. О. Публічне управління та адміністрування: вступ до спеціальності. Одеса : Видавець Букаєв В. В., 2019. 190 с.
9. Євтушенко О. Н. Основи теорії державного управління. Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2013. 268 с.
10. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
11. Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення територій громад». 2023. URL: <https://r2p.org.ua/page/programa-kompleksnogo-vidnovlennya-terytoriyi-gromad-metodychni-rekomendaciyi>
12. Міністерство фінансів України : офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua>
13. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування : електрон. навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с.
14. Надьон О. В., Хмиров І. М., Луценко Т. О. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування : навч. посіб. Харків : НУЦЗУ, 2020. 175 с.
15. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
16. Про внесення зміни до статті 67 Кодексу законів про працю України : Закон України від 08.04.1999 № 576-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-14#Text>
17. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII : станом на 4 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
18. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
19. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII : станом на 14 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

20. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р : станом на 13 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>

21. Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В. та ін. Публічне управління та адміністрування. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с.

22. Технології публічного адміністрування та контроль в публічному управлінні / В. Д. Бакуменко, О. В. Шабінський, О. В. Кругляк та ін. Харків : Смугаста типографія, 2018. 336 с.

23. Цепенда В. М. Класифікація видів державного контролю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1613> DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.79

24. Чаплинська Ю. А. Контроль щодо забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів публічного адміністрування. *Науковий вісник ДДУВС*. 2017. № 1. С. 190–195.

25. Шевчук О. А. Державний фінансовий контроль : підручник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 432 с.

Навчальне видання

**КОНТРОЛЬ ТА ОБЛІК У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ**

Методичні рекомендації

Укладачі:

Кормишкін Юрій Анатолійович
Лівандовська Олена Артемівна

Формат 60×84 / 16 Ум. друк. арк. 5,43.

Тираж 70 прим. Зам № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Г. Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490
від. 20.02.2013 р.